

Znalezisko mamuta w Pieninach

Podczas robót ziemnych, wykonywanych dla Państwowego Instytutu Geologicznego przez Krakowską Dyрекcję Dróg Wodnych w okolicy zamku niedzickiego (koło Czorsztyna), natrafiono na głębokości 2½—3 m na kości dużego ssaka dyluwialnego. P. Instytut Geologiczny powiadomił o znalezisku Muzeum Ziemi, które rozpoczęło systematyczne prace wykopaliskowe. W wyniku tych prac zebrano znaczną liczbę kości należących do jednego osobnika, sądząc na pierwszy rzut oka, typowego *Mammonteus primigenius* Blum.

Kości mamuta nie były znalezione w układzie naturalnym, lecz były przemieszane, co świadczy o ich wtórnym przemieszczeniu. Jednakże stosunkowo kompletny stan szkieletu i rozmieszczenie na ograniczonej przestrzeni świadczą, że nie mogło tu być mowy o bardziej odległym transporcie.

Na załączonym szkicu sytuacyjnym rozmieszczono wydobyty materiał. Znaleziono czaszkę (1) z dwoma „kłami“ (w tym jeden kompletny długości 2 m), szczękę dolną (2), 2 łopatkę (4), fragment kości ramieniowej (5), 2 kości łokciowe (6), 2 promieniowe (7), część kości stóp (8), 2 kości udowe (9), fragment kości goleniowej (10), szereg kręgów, w tym atlas (3) oraz liczne fragmenty żeber (por. fig. 1).

Ciekawym szczegółem, rzucającym pewne światło na możliwą przyczynę śmierci zwierzęcia, jest stan jego uzębienia. Mianowicie zęby trzonowe żuchwy są całkowicie zużyte i powierzchnia czynna jest jednolitym polem dentynowym bez śladu fałdów szkliwa. Fakt ten świadczy z jednej strony o bardzo podeszłym wieku zwierzęcia, z drugiej stawia jego zdolność do odżywiania się pod znakiem zapytania (por. fig. 2).

Znaleziska kompletnych szkieletów mamuta nie są częste. Należy żałować, że szkielet niedzicki ma znaczne braki. Przyczyną ich jest z jednej strony zły stan zachowania kości (wiele z nich uległo z pewnością kompletnemu rozpadowi), z drugiej strony nie ulega wątpliwości, że wiele fragmentów uległo zniszczeniu podczas wykonywania wkopów, zanim Muzeum Ziemi mogło przystąpić do systematycznej eksploatacji znaleziska.

Julian Kulczycki

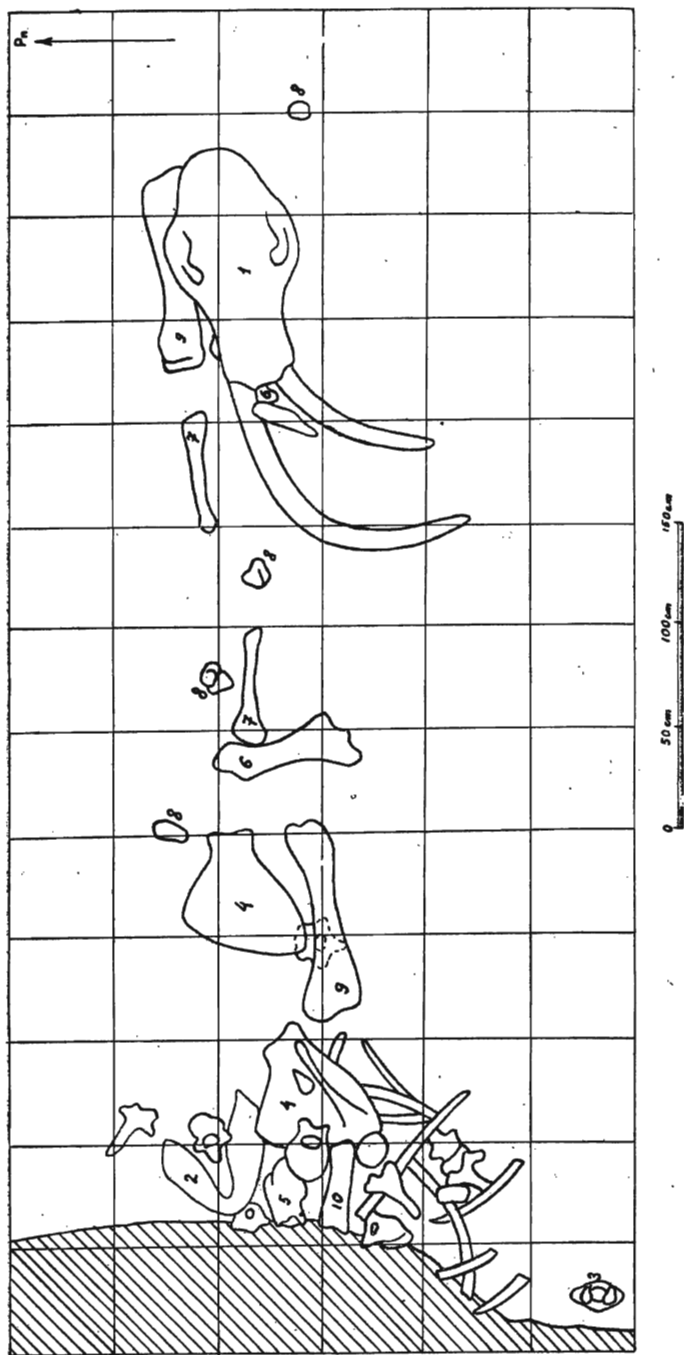

Fig. 1

(objaśnienie w tekście s. 330)

Na uwagę zasługuje znalezienie w tym złożu kostnym kilku węgielków drzewnych, które prawdopodobnie pochodzą z pożaru lasu i znalazły się obok kości mamuta przypadkowo. Oznaczenie drewna będzie możliwe dopiero po uzyskaniu z zagranicy celoidyny, bez której niesposób było sporządzić z węgla preparatów mikroskopowych.

Znalezisko związane jest z 20—25-metrowym tarasem Dunajca, którego pełny profil w najgłębszym wkopie „C“ (nieco powyżej punktu znalezienia mamuta) przedstawia się jak następuje. Na nierównej (krasowej) powierzchni podłoża skałkowego leżą:

1) żwiru tatrzańskie nieco nadwietrzale, tkwiące w piasku żwirkowym żelazistym — 1-3 m;

2) gliny rzeczne, dołem piaszczyste rdzawe, górą nieco bardziej tłuste, żółtawo-sinawe z zielonkawym odcieniem, z rdzawymi plamami — ok. 1 m;

3) gruby rumosz skałkowy tkwiący w zbitej żółtawo-brunatnej glinie, zachowany w postaci płatu w pd.-zachodniej części tarasu jako dolna pokrywa soliflukcyjna — do 1 m;

4) ciemna, miejscami prawie czarna warstewka limonitowa, rozwinięta wyraźniej w pn.-wschodniej części wkopu na warstwie 2, mniej zaś ostro w pd.-zachodniej części — w stropie warstwy 3. Miąższość 2-3 cm;

5) gliny żółte smugowane z wtrąceniami cienkich smużek drobnej zwietrzliny materiału skałkowego (głównie radiolarytów), niekiedy rozproszonej, oraz niewielką domieszką ziarn kwarcowych z wyższej, mocno zwietrzalej pokrywy żwirowej Dunajca. Odcinają się ostro od warstwy niżej leżącej; na dolnej granicy często występuje smuga zwietrzliny skałkowej: deluwia zboczowe — 2-2,5 m;

6) gruby rumosz skałkowy tkwiący w zbitej glinie żółto-brunatnej, wśród której, szczególnie bliżej stropu, widoczne są smugi mazistego materiału z czerwonych i zielonkawych łupków cenomańskich, należących do osłony skałkowej: górna pokrywa soliflukcyjna — 2-2,5 m; przerwa czasowa (denudacja);

7) gliny żółte analogiczne z osadem warstwy 5, zakończone cienką warstwą gleby: deluwia zboczowe postglacjalne — do 1 m.

Sytuacja stratygraficzna żółtych glin z wkopu „B“, w których znaleziono kości mamuta, nie jest na razie całkowicie wyjaśniona z powodu braku bezpośrednich nawiązań z profilem wkopu „C“. Wydaje się wszakże, że znalezisko wypadnie umiejscowić w spagowych częściach warstwy 5.

U stóp erozyjnego cokołu tarasu 20—25-metrowego, od strony doliny Niedziczanki zachował się strzęp młodszej akumulacji tarasowej, która sięgnęła do wysokości ok. 15 m nad dnem doliny. W jej spagu leżą

Fig. 2

żwirzy fliszowe Niedziczanki, przykryte piaszczystymi glinami z dużą ilością muskowitu (przemyty flisz) i dość obfitą fauną ślimaków. Prof. J. Urbański oznaczył stąd *Succinea oblonga elongata* Sandb. (obok form przejściowych do typowej *S. o. oblonga* Drap.), *Pupilla muscorum* O. F. Müll. i *Vallonia tenuilabris* Al. Braun. Zarówno w żwirach jak i w glinach występują sporadycznie niewielkie otoczaki granitowe i kwarcytowe, które znajdują się tu na wtórnym złożu (z tarasu 20-25-metrowego).

Jak wynika z dotychczasowych badań nad czwartorzędem Podhala, wiek tarasów, o których mowa, zdaje się wiązać z przedostatnim i ostatnim okresem lodowym w Tatrach. Nie jest wszakże całkiem jasne, czy przerwa czasowa w osadach tarasu wyższego (zaznaczona denudacją i warstwą 4) odpowiada ostatniemu interglacjalowi, czy też wahnięciu klimatycznemu w obrębie przedostatniego zlodowacenia. W tej sytuacji wykopany mamut może się datować bądź z okresu tego wahnienia (schylek), bądź też z wczesnej fazy ostatniego zlodowacenia.

Bronisław Halicki

RÉSUMÉ

La trouvaille d'un mammoth dans les Mts. Pieniny. — Pendant les travaux de terrassement aux environs du château de Niedzica près Czorsztyń (Monts Pieniny) on a trouvé, à la profondeur de 3 m, les ossements de *Mammonteus primigenius* Blum. Dans la première période des travaux, une partie des ossements a été détruite. Le Musée de la Terre s'est occupé de l'extraction ultérieure des ossements. On a trouvé le crâne (1) avec 2 défenses (l'un de 2 m de longueur), la mâchoire inférieure (2), 2 omoplates (4), fragment de l'humérus (5), 2 os cubitiaux (6), 2 os radiaux (7), partie d'os de la patte (8), 2 fémurs (9), fragment du tibia (10), quelques vertèbres, y compris l'atlas (3) et nombreux fragments des côtes. Ils se trouvaient dans les dépôts de ruissellement et de solifluxion de la terrasse de 20-25 m de Dunajec, qui se rattache le plus probablement à l'avant-dernière période de la glaciation pleistocène de la Tatra. L'étude du matériel est en cours.

